HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חמץ ישנו כגל סומיו. לע ירלה ולע ימנע: **אסס פנוי.** כע על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג בחלב מהן ושינו יודע איזה מהן חלב ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פליגי ר' יהודה ורבנן בשילהי פרק בתרא דתמורה[ד] לר' יהודה בקבורה לרבנן בשריפה: **חטאת העוף הבא על הספק.** כגון הפילה ספק ולד ספק אינו ולד אינה מוכלת בקדשים שמא ולד הוא על שמציא כפרתה. העולה בלה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה. וחטאת העוף מביאתו על הספק ואין כאן משום מוקין בעזרה דמקרבי נפיק במסכת מזיר בפרק מי שאמר (דף כט.) ומקורה בהילה שמא מוקין היא ומליקתה שויה נפילה ופליגי בה רבי יהודה ורבנן בפרק בתרא דתמורה[ד] חטאת העוף הבא על הספק תבדק רבי יהודה אומר יטילנה למאה: **ואסא אומר בקבורה.** אאסא תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר ואע"ג שהעותר ממנו אסור בהילה ובהנאה ועונש כרת והוא בגל תותירו: **לפא דחטא נגרא.** כך זנך שחקק האומן בתוכו ישרוף את לשונו ואת אחו בחכלל. ליעמא אחריינא ישרוף הומיי"ר בלע"ז כמו שורפה חיה בע"ז (דף כט.): **סדנא.** נגר עושה סד לשוס בו רגלי אסירים כמו ואסא בסד רגלי (איוב יג): **מדוין ידיה מסאנים.** מהרמת ידו וממלאכתו משאלם שכרו כשנעלת נגב: **גילאה.** עושה חנים: **או דילמא.** לרוח הוא דבעי פירול שמא יזרקנו שלם וימלאנו אחר ויאכלנו אבל ליס מטיל בעיניה דממיס[ס] ועימוק מאליו. לשון שחיקה שייך בחטאת ולשון פירול שייך בפת: **יס המלח.** ו) [הנקרא מי"ר בטיח"ה] אין ספינה עומדת בו: **בעי פירוס.** שמא תפגע בו ספינה ותבלענו ולאו לדעתייהו: **לא ממסה.** אין המיס ממסות אותו: **תניא כווסיה דרבא.** דאמר בעי פירול: **תניא כווסיה דרב יוסף.** דע"ז בעי שחיקה: **בחיטי.** שהחמילו בעי פירול כלומר פיזול שלא יתנס בשק ויזרקס שלא יפזרס על פני המיס שלא יוכל לחס ללקטן מעל פני המיס: **מתני' משום שנאמר לא ירלה לך.** בגמרא[ו] מפרש לה משום קושא דעבר עליה משום בל ירלה: **גמ' אין לפני ואין שעות עד שתאכל:** (ז) **לאחר ואין.** משעבר הפסח עובר עליו בלאו ואם אכלו אינו עונש כרת ולקמן [ע"ב] מפרש בלאו: **תוך ואין.** בזמועד ומשעה

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר, נותר הרי הוא בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה שתק ר' יהודה אמר רב יוסף היינו דאמרי אינשי כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא[ח] (אמר אביי) סדנא בסדני יתיב מדויל ידיה משתלים רבא אמר גירא בגירי מקטיל מדויל ידיה משתלים: וחכ"א [א]מפרר וזורה וכו': איבעיא להו היכי קאמר מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה[ט] ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא ר' יוסי אומר [ב]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים ואיבעיא להו היכי קאמר שוחק וזורה לרוח ושוחק ומטיל לים או דילמא שוחק וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה אמר רבה מסתברא ע"ז דלים המלח קא אזלא לא בעי שחיקה חמץ דלשאר נהרות קאזיל בעי פירור א"ל רב יוסף [ג]אדרבה איפכא מסתברא ע"ז דלא ממיסה בעי שחיקה חמץ דממיס לא בעי פירור תניא כוותיה דרבה תניא כוותיה דרב יוסף תניא כוותיה דרבה היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח היה מהלך בספינה מפרר ומטיל לים תניא כוותיה דרב יוסף היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח היה מהלך בספינה שוחק ומטיל לים שחיקה קשיא לרבה פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לרבה לא קשיא הא לים המלח הא לשאר נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמא: **מתני' איפכא מסתברא.** נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל [ה]אסור בהנאה שנאמר [ו]לא יראה לך שאור: **גמ'** מני מתניתין לא רבי יהודה ולא רבי שמעון ולא רבי יוסי הגלילי מאי היא דתניא חמץ [ו]בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלאו תוך זמנו עובר עליו בלאו וכרת דברי רבי יהודה רבי

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר. הא דקתי ליה השתא דין אחר טפי מהני לעיל אומר ריב"ח משום דהשתא אין נרין לאיסור אכילה והנאה ועונש כרת אלא בגל דגל מותירו למודיה מלינו למילף לגיעה נכוחלו: **וחמץ** הרי הוא בבל תותירו. תימה לר"י היכי עביד לעיל קל וחומר מנותר שאינו בגל ירלה וגל ימנע והא מציא הכא גל תותירו כמו גל ירלה ותומר ר"י דאגל מקום נרלה לעביד שפיר קל וחומר לנותר שאינו בגל ירלה דאגל עובר אגל תותירו עובר אגל ימנע תפי' לאחר שהותיר עובר בגל שעה בגל ירלה:

אמרו לו אשם תלוי יוכיח. תימה לרשב"ח לדבריהם דרבנן לאמרו שהם בשריפה אמאי לא ילפינן אמן מנותר שהוא בשריפה ותומר ר"י דאמאי [ד]הוא בשריפה ולא נגיל בשריפה אלא משום דאגל תותירו כתיב לא ילפינן אגל אגל מדכתיב [א]ושרפתם באש ולא אגל אגל ילפינן: **ואתה אומר בקבורה.** טעמא דר' יהודה דריש נמ"כ מכי קדש הוא שהוא בשריפה ולא אמרינן עוף ואסא תלוי בשריפה:

ותנן נמי גבי ע"ז. תומר ר"י דרבנן דאמתניתין היינו רבי יוסי דפרק בל אלמים (ע"ז מג.): אי נמי מתני' דהכא ג"ם כרבנן דהתם דאמרו לו אף היא נעשה זבל ומגדל אמחים ורחמנא אמר לא ידבק בידך וגו' והא דאמרו הכא היינו משום דבאמת כתיב לא ילאל ואינו אסור אלא כדרך הנאה וכי האי גוונא לאו דרך הנאה היא אבל בע"ז לא כתיב אלילה[א] ואסור אפי' אלא כדרך הנאה: **חמץ** דלשאר נהרות. אלא מעתה אהיה אומר בשום מקום גבי חמץ יש אמלח אבל גבי ע"ז אשכחן בהמה דוכתין כי האי דאלעיל יולין הנאה ליס אמלח אבל אלעיל יולין הנאה ליס אמלח אלכך אתא יש אמלח מיהו לרבה מועלת שחיקה בשאר נהרות כדקאמר בשמון כאן ליס אמלח כאן בשאר נהרות: **איפכא מסתברא.** לשון אפילו אינו מיושב דמה שייך אפילו כיון שרבה משום לותיה: **ע"ז** דלא ממיסה בעי שחיקה. לכאורה משמע דלרב יוסף בעי שחיקה אפילו ליס אמלח ואפילו אי אשכחן דמתמא אמאי דקאמר רבה אין נריך שחיקה דהיינו ליס אמלח קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ועוד אי בשאר נהרות דוקא קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ולא ליס אמלח ולא מליג אלבה בע"ז אלא בחמץ מ"ש מחמץ קאמר רב יוסף ומאי קאמר נמי שחיקה קשיא לרבה ולפי זה לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקאמרינן להולין ליס אמלח ואין נרלה להא ר' יוסי מייתי לאיס אמיס מוזר על פני אמיס משמע דאהניא שחיקה בשאר נהרות ועוד דבבל מקום למזכיר ים אמלח בע"ז ובשאר דוכתין לא מזכיר שחיקה ובכמה דוכתין מצינו דקתני ים אמלח ואפי' אכי מהני בשאר נהרות דבסוף כל אלמים (ע"ז מט:) תנן ר' אליעזר אומר יולין אנאה ליס אמלח ואמרינן אתם אגמרא גבי חבית אקול ד' זוזי ואדי לנהרא וכן בנזיר (דף כד.) ובמעילה (דף יא.) תנן גבי מפריש מעות לנזיר ומת יולין ליס אמלח אלמא אקדש בעי ים אמלח ובעי רבי (דף כט.) אמרינן גבי אקדש אקול אדעתא זוזי ואדי בנהרא לכך נרלה דגם לרב יוסף לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות[ב] כמו לרבה אלא שבירה ליה למטיל ליס אתם דע"ז היינו ים אמלח ואלא שחיקה כדתנן ריסא גבי קורת לבנה וקורת תמה ובכמה דוכתי יולין ליס אמלח ורב יוסף מוקי לה בשאר נהרות ועל ידי שחיקה אלא תני בהדיא יטיל ליס אמלח ואיכא בין רבה לרב יוסף אלא דין אחד בשאר נהרות[ג] ואי"ת לרבנן אלית להו בע"ז (מפרר) [שוחק] וזורה לרוח מה יעשו מע"ז אלו כל שעה יולין ליס אמלח אלרבנן לא מהני שחיקה בשאר נהרות דקתני אתם אמרו לו משם לחיה הרי הוא מותר ויזר על פני המיס לא אמרינן משם אלא לגודקן כסוטה ומדאיצטריך להאי טעמא אכלל אלא מהני שחיקה בשאר נהרות וטעמא לפי שאשם מוליכים אותו על ידות הנהר[ד] ויש לומר לרבנן מפרר וזורה לרוח בשאר אמיס מגדל אמחים[ס] וכן אמרינן אתם: רבי

לגורי עד שאתה לוקח ממני במנה קח במאתיים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' שמעון ולא

מסורת הש"ס

א) [ל"ל אגיי אמר], ב) ע"ז מג.; ג) [עירובין סד:], ד) [דף לד.], ה) נס"ל: דממעיט, ו) ר"ש"ל, ז) [לקמן כט.], ח) [לעיל כד.].

תורה אור השלם

1. מִצְוֹת יְאַבֵּל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ:
שמות יג ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין לפני וכו' שמתפך בין לאחר זמנו כע"ל והל"ת: (ב) תוס' ד"ה ע"ז וכו' ממיס והכי ממרינן התם:

מוסף רש"י

ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח. אלא יכאל הא ישרפאל ליהנות ממנה (ע"ז מג:).

מוסף תוספות

א. [ואדרבא] כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואפי' כל דהו. מוס' ע"ז מג: ב. אבל לים המלח שרי בעיניה. מוס' שלנן. ג. דלרבה אפי' בנהמא בעיא פירור ולרב יוסף כיון דמאיס לא בעיא פירור. מוס' ר"פ. ד. וראויה לזבל. שם.

רבינו חננאל

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר, נותר הרי הוא בבל תותירו, וחמץ הרי הוא בבל תותירו, מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה. אמרו לו חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו, כדכתיב לא יניח ממנו עד בקר, ואנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה, דתנן בסוף תמורה. אשם תלוי ישרף, ר' יהודה אומר יקבר, חטאת העוף הבא על הספק ישרף, ר' יהודה אומר יטילנה לאמה. ותניא כיצד אמר רבי יהודה יטילנה לאמה, מנתחה אבר אבר, ומשליכה לפני אמה ומתגלגלת ויורדת לנחל קדרון. ת"ר אשם תלוי וחטאת [העוף] הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה, ר' יהודה אומר יקברו ר' שמעון אומר ישרפו. שתק ר' יהודה. ירושלמי אשם תלוי בשיטתך יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וחייבין עליו כרת ויש בו זמן, ואתה אומר בקבורה ולא בשרפה, שתק ר' יהודה. פירושו אשם תלוי שנודע לו אחר שחיטה. וחטאת העוף הבאה על הספק, שנודע לו אחר מליקתה. דתנן בכריתות פ' המביא אשם חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע לו הרי זו תקבר. שתק ר' יהודה, היינו דאמרי אינשי כפא דחט נגרא כו'. פירוש כמו

נח א) מיי' פ"ג מהלכות ממץ הלכה יא) סמג עשין לט טוש"ע או"ח סימן תמה סעיף ה:
נט ב) מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ו טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף יד:
ם ג) מיי' שם הל' ו ופ"ג מהל' ממץ הלכה יא) סמג עשין לט טוש"ע או"ח סי' תמה סעיף ה:
סא ד) מיי' פ"ד מהלכות ממץ הלכה ג טוש"ע או"ח סי' תמה סעיף ה:
סב ה) מיי' פ"ג מהל' ממץ הל' ד סמג לאוין עו טוש"ע שם סעיף ג:
סג ו) מיי' שם הלכה ח:

לעזי רש"י

הומיי"ר. לגמוא על ידי שאיפה.
מי"ר ביטיא"ה. ים המלח.

רבינו חננאל (המשך)

משל אומרין בני אדם, הכף שחטטו בני אדם וחקקו, כי חטט וחקק אחד הוא, כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה בתוכו, שורפין החרדל שלו, כלומר שאלו לא מצאו הכף שחקקו לא היו שורפין החרדל שלו. וכן היה ר' יהודה אומר אילולי לא השיבוהו מדבריו לא היו משתקין אותו. פי' **סדנא**, כמו היה יושב בספינה, או באסדא. והם כבלים שנותנין ברגלי הכלואים בבית הכלא. **גירא**. האומן העושה החצים. **וחכמים אומרים** מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא, ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח ומטיל לים. ואיבעי [להו מפרר] ומטיל לים, שוחק ומטיל לים, או כשמטיל לים לא בעי לא פרירה ולא שחיקה. ופשיט רבה כי החמץ דאזיל אפילו בשאר נהרות לעולם צריך פירור, אבל ע"ז דלים המלח הוא דאזיל לא בעי פירור. ואקשינן עלה, והתניא היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח, בספינה שוחק ומטיל לים. ומשנינן הוא דתניא בשאר נהרות, כי קאמינא אנא דע"ז לא צריכה שחיקה, שמשליכה לים הגדול. רב יוסף אמר חמץ כשמשליכין אותו לים לא בעי פירור, אבל ע"ז לעולם בעי שחיקה. ואקשינן עלה והתניא היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח בספינה מפרר ומטיל לים. ומשנינן הוא דתניא מפרר בחטים, כי קאמינא דלא בעי פרירה בנהמא והלכתא כרבה דאמר חמץ בעי פירור.

מתני' חמץ של נכרי **שעבר עליו הפסח מותר** כר. תוספתא ישראל וגוי שהיו באין בספינה [וחמץ ביד ישראל] הרי זה מוכרו לנכרי או נותנו לו במתנה וחוזר וקונהו ממנו אחר הפסח ובלבד שלא יערים עליו ויתנו לו במתנה גמורה דשאי ישראל לומר